

Anatomy of the dimensions of Security based on Ayatollah Mahdavi Kani's point of view

Asghar Eftekhari*
Hasan Shahbaz**

Received: 2019/08/07

Accepted: 2019/12/18

Security is one of the most important elements of governing. Most theoretical frameworks in security studies are based on Western texts. In this article, authors, seek to introduce a native perspective by focusing on Ayatollah Mahdavi Kani thought. He has been responsible for the internal Security at two important organizations: the Islamic Revolutionary Committee and the Ministry of the Interior. Researchers seek to answer the question of what dimensions and priorities could be found in Ayatollah Mahdi's conception of security. To answer this question, two categories of sources were analyzed, each of which merely promoted one piece of work. By carefully analysing the theoretical sources in the field of security and the historical sources related to Ayatollah biography, the authors have finally analyzed the dimensions of security; so that the output of this research will greatly contribute to indigenous security studies. The result shows that: Ayatollah Mahdavi Kani, while accepting the common dimensions of security, but believes that the foundation of these dimensions must be based on Islam, Islamic culture and, above all, the ethical dimension of Islam.

Keywords: Ethics, Islam, Mohammadreza Mahdavi Kani, Security.

* Professor of Political Sociology at Imam Sadiq University, Tehran, I. R. Iran.

eftekhariasg@gmail.com

** M.S Student in Islamic Studies and Political Science at Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran. (Corresponding author)

shahbaz.isu@gmail.com

کالبدشکافی ابعاد امنیت از منظر آیت‌الله مهدوی‌کنی (رحمة‌الله‌علیه)

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۲۷

مقاله برای بازنگری به مدت ۱۲ روز نزد نویسندگان بوده است.

اصغر افتخاری*

حسن شهباز**

چکیده

امنیت از مهم‌ترین مؤلفه‌های مبنایی هر نظام سیاسی به شمار می‌رود که لازم است به شکل بومی تجزیه و تحلیل گردد. هدف این مقاله کوشش جهت ارائه تصویری بومی از امنیت است که با روش تحلیل محتوا در سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی (رحمة‌الله‌علیه)، به انجام رسیده است. علت تأکید بر دیدگاه آیت‌الله مهدوی‌کنی، این است که ایشان در سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی، مسئولیت تأمین امنیت کشور را در دو سازمان مهم - یعنی کمیته انقلاب اسلامی و وزارت کشور - بر عهده داشته‌اند. محققین به دنبال پاسخ به این سؤال هستند: مهمترین ابعاد امنیت در اندیشه آیت‌الله مهدوی‌کنی (رحمة‌الله‌علیه) کدام است؟ برای پاسخ به این سؤال، دو دسته از منابع مورد تحلیل واقع شده‌اند. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که آیت‌الله مهدوی‌کنی، در کنار ابعاد رایج از امنیت، پایه و اساس این ابعاد را، بعد اعتقادی یعنی اسلام، فرهنگ اسلامی و اخلاق اسلامی گذاشته‌اند. بدین معنا که از دیدگاه ایشان امنیت واقعی و پایدار باید بر پایه و اساس فرهنگ و اخلاق اسلامی باشد. بدین ترتیب مشخص می‌شود که: اولاً. آیت‌الله مهدوی‌کنی (رحمة‌الله‌علیه)، تمام ابعاد رایج امنیت را مدنظر داشته‌اند و ثانیاً. از حیث محتوایی در ارتباط با هر یک از ابعاد مزبور، ملاحظات بومی‌ای را مطرح نموده‌اند.

واژگان کلیدی: ابعاد امنیت، اخلاق، اسلام، امنیت، محمدرضا مهدوی‌کنی.

ژورنال علمی دانش سیاسی
پرتال جامع علوم انسانی

* استاد گروه علوم سیاسی دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

eftekhai@isu.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران،

shahbaz.isu@gmail.com

جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

مقدمه

بیان مسئله: امنیت از جمله مفاهیم راهبردی است که در حیات جوامع نقش محوری دارد. به همین خاطر پیشرفت در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی منوط به تأمین امنیت است. در این خصوص دیدگاه‌ها و برداشت‌های متفاوتی وجود دارد که الزامات مختلفی را می‌طلبد (بوزان، ۱۳۷۸، ص. ۲۴). به همین خاطر است که شناخت ابعاد امنیت برای ورود به حوزه تحلیل و مدیریت، موضوعی مهم است که بسیاری از نویسندگان به آن توجه داشته‌اند. نوشتار حاضر از همین منظر و با تأکید بر اندیشه آیت‌الله مهدوی‌کنی به موضوع امنیت پرداخته است.

اهمیت: پژوهش حاضر به دلیل عطف توجه به مطالعات بومی ابعاد امنیت، دارای اهمیت نظری است و به تقویت مطالعات اسلامی در حوزه امنیت‌پژوهی کمک می‌کند. افزون بر اینکه اولویت‌بخشی به بُعد فرهنگی امنیت، دارای ارزش کاربردی نیز می‌باشد.

ضرورت: علی‌رغم نقش مؤثر آیت‌الله مهدوی‌کنی در تاریخ تحول انقلاب و حضور ایشان در مناصب مهم دولتی - از جمله کمیته انقلاب اسلامی، وزارت کشور و نخست‌وزیری - اما در باب دیدگاه امنیتی آیت‌الله مهدوی‌کنی پژوهش مستقلی صورت نگرفته، که این امر مؤید ضرورت نظری انجام پژوهش حاضر است (افتخاری و موحدیان، ۱۳۹۶، ص. ۳۹).

اهداف: تقویت گفتمان بومی امنیت، هدف اصلی پژوهش حاضر را شکل می‌دهد. در این ارتباط، برجسته‌سازی رویکرد تحلیلی آیت‌الله مهدوی‌کنی در حوزه مطالعات امنیتی و همچنین کمک به مدیران امنیتی برای استفاده از تجارب عملی ایشان، به عنوان اهداف فرعی مدنظر بوده‌اند.

سؤال‌ها: «ابعاد مختلف امنیت در سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی، کدام است؟» به عنوان سؤال اصلی مطرح است. در همین ارتباط سؤال‌های فرعی طراحی شده‌اند که عبارت‌اند: آیت‌الله مهدوی‌کنی چه مؤلفه‌هایی را در خصوص هر بُعد امنیت، مدنظر داشته‌اند؟ و اینکه ایشان کدامیک از ابعاد را نسبت به دیگر موارد، مهم ارزیابی کرده است؟

۱. پیشینه تحقیق

منابع مرتبط با موضوع امنیت و دیدگاه‌های آیت‌الله مهدوی کنی را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود که عبارت‌اند از:

۱-۱. منابعی که به تبیین ابعاد امنیت اختصاص دارند. با تأمل در متون موجود مشخص می‌شود که نویسندگان به ابعاد مختلفی برای امنیت تأکید داشته‌اند. در این مقاله از رهگذر بررسی محتوایی مهم‌ترین آثار موجود، می‌توان ابعاد هفت‌گانه زیر را برای امنیت برشمرد.

جدول شماره (۱): ابعاد امنیت مستند به منابع اصلی این حوزه مطالعاتی

ردیف	نام اثر	نگارنده/گردآورنده	ابعاد	صفحه
۱	چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت	باری بوزان، آلی ویور، پاپ دو ویلد	امنیت نظامی امنیت اقتصادی امنیت جامعه‌گانی امنیت سیاسی امنیت زیست محیطی	۸۹-۹۳ ۱۵۷-۱۶۴ ۱۹۱-۱۹۷ ۲۲۵-۲۳۱ ۱۲۱
۲	چهره متغیر امنیت ملی	رابرت ماندل	امنیت نظامی امنیت اقتصادی امنیت سیاسی و فرهنگی امنیت منابع و محیط	۶۷- ۶۸ ۸۲- ۸۳ ۱۰۹-۱۱۲ ۹۷
۳	مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی	اصغر افتخاری	رویکرد نظامی رویکرد اقتصادی رویکرد حقوقی رویکرد اخلاقی رویکرد جماعتی رویکرد زیست محیطی	۲۷۷-۲۷۹ ۲۶۱-۲۶۲ ۲۹۱-۲۹۲ ۳۲۷-۳۲۸ ۳۷۱-۳۷۳ ۳۰۱
۴	راهبردهای امنیت ملی	علی حمزه پور	امنیت معنوی امنیت فردی امنیت اجتماعی امنیت سیاسی - نظامی	۶۱ ۶۵ ۶۶ ۷۳
۵	مطالعات امنیتی نوین	تری تریف و دیگران	امنیت دولت	۳۳۸

ردیف	نام اثر	نگارنده/گردآورنده	ابعاد	صفحه
			امنیت اجتماعی	۳۴۵
			امنیت فردی	۳۴۶
			امنیت زیست‌محیطی	۳۴۸
۶	امنیت اجتماعی در آموزه‌های وحیانی	علی اصغر همتیان	امنیت اجتماعی امنیت فرهنگی امنیت سیاسی امنیت اقتصادی	۴۵ ۵۵ ۱۴۷ ۲۳۵
۷	اولویت‌بندی تهدیدات جمهوری اسلامی ایران با روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)	حسین بختیاری علی صالح‌نیا	تهدیدات نظامی - اطلاعاتی تهدیدات اقتصادی - اداری تهدیدات فرهنگی - سیاسی	۲۶۴ ۲۶۴ ۲۶۵

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

نویسندگان در این آثار، صرفاً از منظر عمومی به تقسیم‌بندی ابعاد امنیت پرداخته‌اند و تحلیلی از دیدگاه آیت‌الله مهدوی‌کنی در آن‌ها نیامده است. بر این اساس این منابع در موضوع‌شناسی به کار می‌آید، اما برای تبیین دیدگاه آیت‌الله مهدوی‌کنی، کافی نیستند. ۱-۲. منابعی که به بررسی و تحلیل سیره سیاسی - اجتماعی آیت‌الله مهدوی‌کنی اختصاص دارد. این منابع متعدد بوده و در قالب‌های گوناگون تولید شده‌اند، که مهمترین آنها در جدول زیر آمده است:

جدول شماره (۲): منابع اصلی در خصوص سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی

ردیف	نام اثر	نگارنده/گردآورنده	معرفی اجمالی
۱	نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی	آیت‌الله مهدوی‌کنی	تقسیم‌بندی اخلاق به سه قسمت نظری، تطبیقی و عملی و تفصیل در بخش اخلاق عملی
۲	تاریخ شفاهی مسجد جلیلی	پروین قدسی زاد	گزارشی از فعالیت‌های سیاسی آیت‌الله مهدوی‌کنی در دوران قبل و اوایل

ردیف	نام اثر	نگارنده / گردآورنده	معرفی اجمالی
			انقلاب اسلامی
۳	خاطرات آیت‌الله مهدوی کنی	دکتر غلامرضا خواجه سروی	تدوین خاطرات زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی آیت‌الله مهدوی کنی در زمان حیات ایشان.
۴	سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی	دکتر نادر جعفری هفتخوانی	گردآوری مجموع سخنرانی‌های آیت‌الله مهدوی کنی خصوصاً سخنرانی‌های ایشان در نماز جمعه تهران
۵	نشریه شاهد یاران	دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله مهدوی کنی	مجموع مصاحبه‌هایی که توسط دفتر حفظ و نشر آیت‌الله مهدوی کنی از افرادی که در بخش‌های مختلف در کنار ایشان بوده‌اند.
۶	ابعاد مفهومی مدارای سیاسی در جامعه اسلامی با تأکید بر سیره آیت‌الله مهدوی کنی	اصغر افتخاری میلاد موحدیان	تحلیل مدارای سیاسی از منظر آیت‌الله مهدوی کنی

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

این آثار از آن حیث که دربردارنده مطالب مستندی در زمینه زندگی‌نامه آیت‌الله مهدوی کنی است، مهم می‌باشند. البته باید توجه داشت که مباحث مربوط به امنیت در آنها به صورت پراکنده آمده است. برای مثال در کتاب «نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی»، صرفاً مباحث اخلاقی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین کتاب «خاطرات آیت‌الله مهدوی کنی»، اثری مهم در خصوص معرفی سیره آیت‌الله مهدوی به صورت کلی است اما در واقع نمی‌توان به‌طور مستقیم از آن الگو و راهبرد امنیتی استنباط نمود. در کتاب «سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی آیت‌الله مهدوی کنی»، سخنان ایشان در خطبه‌های نماز جمعه آمده، اما نیازمند نگاهی تحلیلی هستیم تا دلالت‌های امنیتی از آن استنباط شود. بنابراین با دقت در مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته، تفاوت پژوهش حاضر با سایر آثار مشخص خواهد شد؛ بدین صورت که از حیث موضوعی، این مقاله از سایر منابع موجود متمایز بوده و به‌طور مشخص بحث امنیت را تحلیل و برجسته ساخته است.

۲. مبانی مفهومی و نظری

۲-۱. مفاهیم

با عنایت به اینکه تحدید مفاهیم از اهمیت بالایی در پژوهش‌ها برخوردار است، لذا در این بخش توضیح مفاهیم اصلی آمده است:

الف. کالبدشکافی: کالبدشکافی به معنای دیدن است؛ دیدنی که از رهگذر تشریح و تدقیق در پدیده حاصل می‌آید (نک. کلاور، ۱۳۸۱، ص. ۴۲). در پژوهش حاضر منظور از کالبدشکافی این است که جنبه‌های گوناگونی که برای مفهومی همچون امنیت وجود دارد را به همراه زیرمؤلفه‌ها مورد بررسی قرار دهیم.

ب. بُعد: بُعد از حیث لغوی دلالت بر «وجهه» و «رویه» دارد (دهخدا، ۱۳۴۱، ص. ۳۴۳۵) و از حیث اصطلاحی به مجموعه مؤلفه‌هایی که سازنده تصویری مشخص از پدیده از منظری معین است، اطلاق می‌گردد. با این تعریف هر بُعد دارای عناصری است که از آن به مؤلفه تعبیر می‌گردد.

پ. امنیت: امنیت در گفتمان سلبی، وضعیت مبتنی بر نبود تهدید و یا وجود توانمندی در مدیریت تهدیدات است. در حالی که در گفتمان ایجابی به وضعیت مبتنی بر رضایتمندی فهم و تحلیل می‌گردد (افتخاری، ۱۳۹۱، صص. ۱۸-۲۲). در این دیدگاه افزایش قدرت سخت نفی نمی‌شود اما اصالت با قدرت نرم است و دولت‌ها تلاش می‌کنند در سایه ایجاد قدرت نرم به ثبات، امنیت و آرامش نائل آیند.

۲-۲. چارچوب نظری

در ارتباط با ابعاد امنیت دیدگاه‌های متعددی ارائه شده که در این نوشتار با اتخاذ رویکردی تجمیعی، هفت بُعد به عنوان مهمترین ابعاد مدنظر در مطالعات امنیتی آمده است.

اول. بُعد نظامی امنیت

امنیت نظامی عبارت است از: میزان قابلیت نیروهای مسلح یک کشور برای حفاظت از حکومت و مردم در مقابل تهدیدات قهرآمیز (ماندل، ۱۳۸۷، ص. ۶۷). امروزه می‌توان مهم‌ترین گونه‌های حضور نیروهای نظامی در معادلات امنیتی را در امور زیر در نظر گرفت: صیانت از صلح به روش سنتی؛ اعمال فشار دسته‌جمعی و اعمال نظارت؛

ملت‌سازی و ایجاد دیپلماسی بازدارنده؛ کنترل فعالیت‌های نظامی و سرویس‌های حفاظتی؛ مبارزه با تروریسم و تأیید و تقویت تحریم‌های وضع‌شده (افتخاری، ۱۳۹۵، صص. ۲۸۳-۲۸۷). البته تحلیلگران معتقدند گذشته از تغییراتی که در نظام بین‌المللی در پایان جنگ سرد رخ داده، ظهور تکنولوژی‌های تازه با کاربردهای نظامی، باعث انقلابی در ماهیت امنیت نظامی شده است (Odem, 1993, p. 2)؛ بنابراین مؤلفه‌های این بُعد به صورت مؤثری در حال تغییر و تحول است.

دوم. بُعد سیاسی امنیت

امنیت سیاسی ناظر بر ثبات سازمانی نظم‌های اجتماعی است. ملاحظات امنیت سیاسی در دو جهت تعمیم می‌یابد: نخست، تهدیدهای غیرنظامی برای واحدهای سیاسی دیگر غیر از دولت و دوم، دفاع از موضوعات دستگامی مانند جامعه بین‌الملل (بوزان، ۱۳۸۶، ص. ۲۱). بر این اساس، امنیت سیاسی به میزان اقتدار دولت‌ها، حکومت‌های آنان و میزان اعتبار ایدئولوژی سیاسی آنان تأکید دارد (Buzan, Jones and little, 1993, p. 35).

سوم. بُعد اجتماعی امنیت

در یک تعریف کلی، امنیت اجتماعی عبارت از: صیانت از هویت جامعه در برابر خطرات و تهدیدات، و ایجاد فرصت برای ارتقاء و بهینه‌سازی هویت جمعی (نویدینا، ۱۳۸۲، ص. ۵۶). درست در زمانی که اندیشه امنیت نظامی گرا با تأکید بر دولت در دوران جنگ سرد کاهش یافت، راهبردهای امنیتی با تهدیدات جدید، باعث طرح امنیت اجتماعی به مثابه فضای مطالعاتی جدید و در عین حال مورد مناقشه بروز و ظهور پیدا نمودند (Sweeny, 1996, p. 22) با طرح امنیت اجتماعی، این برداشت برجسته گردید که این بعد از امنیت، بخش مهمی از امنیت هر کشوری را شکل داده و نمی‌توان چون قبل مرجعیت بلامنازع دولت‌ها را برای امنیت پذیرفت (Buzzan and Weaver, 1997, p. 23). به همین جهت تحلیلگران معتقدند که دولت و جامعه دو کلیت متفاوت و مجزا از هم هستند تضمین امنیت آنان تابع منطق‌های متفاوتی است (Buzzan and Weaver, 1998, pp. 40-119).

چهارم. بُعد فرهنگی امنیت

امنیت فرهنگی در معنای عینی آن «فقدان تهدید» برای میراث فرهنگی و آثار و ارزش‌های

کسب شده است و در معنای ذهنی آن «فقدان ترس» از هجمه‌ها و حمله‌هایی است که ارزش‌ها، آداب و رسوم، اعتقادات و باورها را در معرض خطر استحاله و یا نابودی قرار می‌دهد (حبیبیان و صبوری، ۱۳۹۱، ص. ۴۱).

پنجم. بُعد اخلاقی امنیت

با توجه به نقش سازنده و برجسته اخلاق در زندگی فردی و جمعی، بسیاری از مفسران و تحلیلگران مسلمان معتقدند که امنیت بدون توجه به بُعد اخلاقی استقرار نمی‌یابد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۱، ص. ۶۶). امنیت اخلاقی به این معنا است که تمام افراد جامعه حق دارند در زیست فردی و اجتماعی خود، خاطری آرام و آسوده و روحی فارغ از ترس و تهدید داشته باشند (ملکوتی‌نیا، ۱۳۹۳، ص. ۸۲).

ششم. بُعد اقتصادی امنیت

مفهوم امنیت اقتصادی بر میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات، هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی تأکید دارد (ماندل، ۱۳۸۷، ص. ۸۱). اندیشه امنیت اقتصادی درون مباحثات به شدت سیاسی جای دارد که در چارچوب اقتصاد سیاسی بین‌الملل بر سر سرشت رابطه ساختار سیاسی اقتدارگریزی و ساختار اقتصادی بازار، جریان دارد (بوزان و همکاران، ۱۳۹۴، ص. ۱۵۷). از این منظر برای رسیدن به امنیت اقتصادی و دوری از ناامنی، باید یک سری از اصول مثبت و منفی را در نظر گرفت. اصول مثبت عبارت‌اند از: اعطاء کمک‌های مختلف به مردم، سرمایه‌گذاری، تخفیف مالیات یا تعرفه، خرید مستقیم، مسئله یارانه و اعطای شرایط دولت‌های کامله الوداد است و اقدامات منفی نیز شامل تهدید یا اعمال تحریم، افزایش تعرفه‌ها، محاصره، اعمال سهمیه، قرار دادن در لیست سیاه و خاتمه بخشیدن به اقدامات مثبت می‌باشد (Baldwin, 1985, pp. 41-42).

هفتم. بُعد قضایی امنیت

وقتی سخن از امنیت قضایی است، منظور اطمینان و آرامشی است که از کارکرد صحیح و درست سیستم قضایی و تعریف و اجرای ضوابط قانونی ناشی می‌شود. امنیت قضایی در یک نگاه کلی می‌تواند به عنوان یکی از جنبه‌ها و چهره‌های امنیت اجتماعی ظاهر شود (فیضی‌چکاب، ۱۳۸۰، ص. ۲۸) از رهگذر مطالب مذکور در این بخش باید عنوان

کرد که نگارندگان پژوهش حاضر دارای نگاهی ترکیبی بوده و بُعد خاص و واحدی را مدنظر ندارند.

۳. روش پژوهش (تحلیل محتوا)

در روش تحلیل محتوا، اجزاء یا بخش‌های مهم محتوای پیام داده‌های موجود شناسایی شده و مورد توجه قرار می‌گیرند. در مجموع تحلیل محتوا را می‌توان به طور عینی و روشن، جستجوی معنای نمادین پیام‌ها توصیف کرد (عادل‌مهربان، ۱۳۹۴، ص. ۴). پژوهشگران این تکنیک را «پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام» معرفی نموده‌اند (به نقل از: کریپندورف، ۱۳۹۷، ص. ۲۶). به این ترتیب اگر در استفاده از تحلیل محتوا رویکردهای متعدد به مسئله‌ای واحد، نتایج مشابهی داشته باشد، پژوهشگر نسبت به صحت یافته‌های موضوع مورد پژوهش مطمئن‌تر می‌گردد (عادل‌مهربان، ۱۳۹۴، ص. ۴). محققین در این مقاله با توجه به منابع محدود از آثار آیت‌الله مهدوی‌کنی جهت استنباط از اندیشه فکری ایشان، از این روش استفاده نموده‌اند. یکی از مهم‌ترین خصوصیت بارز این پژوهش این است که یافته‌های نهایی منطبق بر دیدگاه آیت‌الله مهدوی‌کنی بوده و نگارندگان هیچ‌گونه ایده‌ای را بر داده‌ها تحمیل نمی‌نمایند. اقداماتی که جهت کاربست این روش انجام شده، عبارت‌اند از:

گام اول. شناسایی منابع موجود

محققین برای دریافت داده‌های مورد نیاز با رجوع به مهمترین آثار که در خصوص سیره و زندگی آیت‌الله مهدوی‌کنی نگاشته شده، سعی به استخراج داده‌های مربوط به موضوع پژوهش نموده‌اند. علت گزینش این آثار آن است که: اولاً. مباحث طرح شده در این آثار بیشترین قرابت موضوعی و مفهومی را با پژوهش حاضر دارند و ثانیاً. به دلیل جامعیت این آثار، امکان بهره‌مندی بهتری از آنها وجود دارد.

جدول شماره (۳): مشخصات کتب استفاده شده برای تحلیل سیره امنیتی آیت‌الله مهدوی کنی

ردیف	نام اثر	نگارنده (تدوین‌کننده)	کد اثر
۱	خاطرات سیاسی آیت‌الله مهدوی کنی	دکتر غلامرضا خواجه سروی	A
۲	سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی	دکتر نادر جعفری هفتخوانی	B
۳	مجله شاهد یاران	دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله مهدوی کنی	C
۴	آیت‌الله مهدوی در آئینه رسانه‌ها	دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله مهدوی کنی	D

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

گام دوم. تهیه جداول معنایی

کدگذاری در تحلیل محتوا بر اساس مفاهیم و معانی مورد نظر و عملیاتی نمودن متغیرها صورت می‌گیرد. بنابراین محققان به پالایش مفاهیم پرداخته و ارتباط موجود میان مفاهیم را به دست آورده‌اند و از طریق کدگذاری یا طبقه‌بندی مفاهیم مورد نظر، به عملیاتی نمودن مفاهیم همیت گمارده‌اند. این مرحله نیازمند دقت مفهومی بالایی است، چراکه ممکن است کلمات افراد به گونه‌ای بیان شده باشد که حالت مبهم و دوپهلوی داشته باشد و به سادگی نتوان مقصود آن را تشخیص داد (رضوانی، ۱۳۸۹، ص. ۴۲). در پژوهش حاضر، پس از طی مرحله موضوع‌شناسی به استخراج فیش‌های مربوطه در مکتوبات موجود از آیت‌الله مهدوی کنی پرداخته شده است. لازم به ذکر است که در باب بررسی ابعاد امنیت در نگاه آیت‌الله مهدوی کنی، نزدیک به ۹۸ فیش با محتوای ابعاد مختلف امنیت به دست آمد. پس از پالایش فیش‌ها و سپس دسته‌بندی آن‌ها، حدود ۴۰ فیش در تحقیق مربوط به کار گرفته شده است.

۴. تحلیل ابعاد هفتگانه امنیت از منظر آیت‌الله مهدوی کنی

هدف در این قسمت، بیان دیدگاه آیت‌الله مهدوی کنی در خصوص هر کدام از ابعاد هفتگانه امنیت است:

۴-۱. امنیت نظامی

جدول شماره (۴): مدارک مربوط به امنیت نظامی در سیره آیت‌الله مهدوی کنی

ردیف	مدرک	منبع / صفحه	دلالت	کد
۱	ما بزرگ‌ترین نیرو و قدرت جهان هستیم. آن هم بزرگ‌ترین نیرویی که از ملاک واحد برای پیوند و اتصال به عنوان یک عقیده برخوردار است که هیچ نیرویی در دنیا یک چنین ملاک وحدتی ندارد.	۱۵۸ B	قدرتمندی جمهوری اسلامی	۱
			قدرت اعتقادی بالای نظام اسلامی	۲
۲	متأسفانه صلح را در دنیا همین‌طوری تفسیر می‌کنند: شوروی، افغانستان را اشغال کرده و می‌گوید به خاطر صلح! اسرائیل لبنان را اشغال کرده و می‌گوید به خاطر صلح... ای صلح وای عدالت! شما چه کلمات مقلدسی هستید که بازیچه دست مستکبرین، استعمارگران و ستمگران قرار گرفته‌اید.	۱۰۰ B	استفاده ابزاری از صلح طلبی توسط مستکبران برای پیروزی در جنگ	۳
۳	اسلام به ما امر به صلح می‌کند نه دستور به تسلیم و سازشکاری و از بین بردن خون شهدا. بنابراین ما آماده صلح هستیم ولی آماده تسلیم نیستیم و مادامی که دشمن متجاوز اراضی ما را اشغال کرده و شهرهای ما را می‌کوبد و با دشمنان ما روابط دارد، ما نمی‌توانیم دست آشتی و صلح دراز کنیم.	۹۷ B	پذیرش صلح شرافتمدانه و عدم پذیرش تسلیم در برابر دشمن	۴
۴	ما اگر بخواهیم با صهیونیسم مبارزه کنیم، باید ملت اسلام را بیدار کنیم و با اتحاد و اتفاق و وحدتی که ندای امام امت است همه با هم ملت‌های اسلامی را حرکت دهیم و این جمعیت یک میلیاردی را به هم پیوسته کنیم با مشت‌های گره کرده تا به دهان اسرائیل و صهیونیسم و آمریکا بکوبد و مسلماً پیروز خواهید بود ان‌شاءالله.	۵۶ B	لزوم اتحاد در برابر دشمن	۵
			برخورداری از امید به پیروزی در برابر دشمن	۶

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح‌شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی‌کنی در خصوص امنیت نظامی، چند مسئله را محوری دانسته‌اند که عبارت‌اند از:

اول. قدرتمندی جمهوری اسلامی همراه با قدرت اعتقادی بالا

در همان اوایل پیروزی انقلاب اسلامی، از مهم‌ترین اهداف حضرت امام خمینی (رحمة‌الله‌علیه)، قدرتمندی توأم با قدرت اعتقادی بالا بوده است. این مهم را می‌توان در موضع‌گیری‌های ایشان و انقلابیون مشاهده کرد. آیت‌الله مهدوی‌کنی، به عنوان یکی از افراد شاخص در انقلاب نیز دقیقاً همین نظر را داشته‌اند. با دقت در این نکته می‌توان فهم کرد که در مسئله قدرتمندی جمهوری اسلامی، یکی از مهم‌ترین اهداف، پاسداشت از عزت و سربلندی مسلمانان است. اگر توان نظامی و دفاعی توأم با اعتقاد راسخ باشد، اگرچه با تعدادی اندک، اما نتیجه‌ای جز پیروزی بر دشمن در پی نخواهد داشت به همین خاطر است که خداوند متعال در قرآن کریم، سوره مبارکه انفال آیه ۶۶ می‌فرماید: اگر صد نفر صبور، معتقد و پایدار باشید، می‌توانید بر دوبرابر تعدادتان غلبه کنید و پیروز شوید. (کد مربوط ۱ و ۲).

دوم. استفاده ابزاری از صلح‌طلبی توسط مستکبران برای پیروزی در جنگ

به تعبیر آیت‌الله مهدوی‌کنی، قدرت‌های استکباری و استعماری، از هر مسیری که بتوانند وارد می‌شوند تا به مقاصد و منافع خود دست پیدا کنند حال این طرق، هم می‌تواند اخلاقی باشد و هم غیر اخلاقی. یکی از شیوه‌هایی که برخی از دولت‌ها در جنگ به کار می‌برند، مسئله صلح است اما نه صلح به معنای حقیقی آن، بلکه ظاهر هدف شوم خود را با مسئله صلح رنگ و لعاب می‌بخشند و با این کار ناپسند، به مقاصد خود دست پیدا می‌کنند (کد مربوط ۳).

سوم. پذیرش صلح شرافتمندانه و عدم تسلیم در برابر دشمن

یکی از مهم‌ترین مسائل در جریان دوران دفاع مقدس، مسئله پذیرش صلح با عراق بود. آیت‌الله مهدوی‌کنی به‌عنوان یکی از شخصیت‌های برجسته در تأمین امنیت کشور، اعتقاد داشتند که در جریان جنگ، اگر دشمن صلح را پیشنهاد کرد، با شرط شرافتمندانه بودن صلح و نیز عدم تضعیف و تسلیم کشور، آن صلح را می‌توان پذیرفت (کد مربوط ۴).

چهارم. لزوم مشارکت همگانی در برابر دشمن

یکی از مهمترین راهبردهایی که در مسئله دفاع نظامی در برابر دشمن از اهمیت بسزایی برخوردار است. از نظر آیت‌الله مهدوی کنی، مسئله مشارکت همگانی در دفاع است. از این منظر وحدت رمز پیروزی در مقابله با دشمن و دفع تهدیدات است. در این خصوص خداوند متعال در سوره انفال آیه ۴۶ می‌فرماید: همه با روح وحدت ایمانی پیرو خدا و رسولش باشید... و از تفرقه بپرهیزید که موجب ضعف قدرت و عظمت شما خواهد شد (کد مربوط ۵ و ۶).

۴-۲. امنیت سیاسی

جدول شماره (۵). مدارک مربوط به امنیت سیاسی در سیره آیت‌الله مهدوی کنی

ردیف	مدرک	منبع/صفحه	دلالت	کد
۱	اگر از مسئولی سؤال نشود و آن مسئول مؤاخذه نشود، هر چه هم خوب باشد به تدریج خراب می‌شود. اقبالاً اشکال کار مسئولان را به خود آنها بگویید.	B ۷۱	لزوم سؤال از مسئولین جهت جلوگیری از لغزش‌ها	۷
			لزوم انتقاد سازنده به مسئولین	۸
۲	مگر می‌توانیم این طور فکر کنیم که دشمنان، ما را آسوده بگذارند که همه چیزمان مال خودمان باشد و این منابع فکری و منابع مالی را خودمان آزادانه مصرف کنیم و بعد سیادت و آقایی مال خودمان باشد؟ اصلاً یک چنین چیزی را آنها نمی‌توانند باور کنند.	B ۵۸	تأکید بر استقلال در برابر دشمنان	۹
۳	ما برای خدا و اسلام انقلاب کردیم، پس حالا که به قدرت رسیدیم نباید از قدرت سوء استفاده کنیم. بلکه باید از قدرت به نفع اسلام بهره بگیریم و باید نمونه باشیم و نشان دهیم اکنون که سلاح به دست گرفتیم، با آن موقعی که سلاح نداشتیم از نظر اعتقادی و	A ۱۴۸	عدم سوء استفاده از قدرت	۱۰
			کار بست قدرت در چارچوب اهداف اسلام	۱۱
			الگو بودن مسئولان در	۱۲

ردیف	مدرک	منبع/صفحه	دلالت	کد
	عملی تفاوتی نکرده‌ایم. این لازمه اسلام و حکومت اسلامی است. باید همه مقررات این حکومت اسلامی اجرا شود اگرچه ممکن است به مصلحت من و شما هم نباشد.		خدمت به اسلام و مسلمین	۱۳
			عدم تأثیرپذیری از قدرت	
			اولویت مصالح جمعی و دینی بر منافع فردی و گروهی	
۴	هیچگاه نباید نهادهای جوشیده از انقلاب و افکار فرهنگی برخاسته از آن را از دست بدهیم؛... مردم فکر نکنند حالا که دولت مستقر شده باید این نهادها کنار بروند و دولتی شوند بلکه باید به همان صورت مردمی بمانند.	۱۲۷ A	حفظ نهادهایی که به صورت مردمی از انقلاب شکل گرفته‌اند.	۱۵

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی‌کنی در خصوص امنیت سیاسی، چند مسئله را مهم و محوری می‌دانستند که عبارت‌اند از:

اول. لزوم انتقاد سازنده از مسئولین جهت جلوگیری از لغزش

این ایده آیت‌الله مهدوی‌کنی، می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات ناشی از معاملات سیاسی و فراهم‌سازی امنیت در بُعد سیاسی آن باشد. باید سازوکاری وجود داشته باشد تا مردم بتوانند از طریق آن، به اقدامات و دیدگاه‌های مسئولین کشور واقف باشند و از آنها سؤال و انتقاد سازنده نمایند. بهترین نتیجه این کار می‌تواند این باشد که آن مقام مسئول در هر لحظه، چشمان ناظر مردم را بر اقدامات خود می‌بیند و به خود اجازه نمی‌دهد که از قدرتی که در اختیار دارد، سوءاستفاده کنند (کد مربوط ۷ و ۸).

دوم. کاربست قدرت در چارچوب اهداف اسلام

انسان زمانی که به قدرت می‌رسد با مسائل متعددی روبرو می‌شود. مهمترین خطری که می‌تواند او را در این شرایط تهدید کند، مقدم داشتن نفع شخصی و گروهی خود بر امور

دیگر است. آیت‌الله مهدوی‌کنی با درک عمیق این مسئله، از همان ابتدای پیروزی انقلاب، تلاش کردند این مهم را به مسئولان نظام گوشزد سازند. به طوری که قدرتی که در اختیار ما قرار می‌گیرد، در ابتدا باید این قدرت به دست آمده را در چارچوب اسلامی قرار داده و سپس برای اهداف اسلامی از آن استفاده کنند، دیگر اینکه هیچگاه نباید تحت تأثیر قدرت قرار گیرند بلکه باید قدرت را تحت تأثیر اهداف قرار دهند (کد مربوط ۱۱).

سوم. الگو بودن مسئولان در خدمت به اسلام و مسلمین

در بسیاری از امور، مردم پیرو روش و منش مسئولان و بزرگان خود هستند. اگر مسئولان، خدمت به اسلام و مسلمین را جزو وظایف مهم خود تلقی کنند، قطعاً این مسئله برای مردم تبدیل به یک الگو و به صورت یک فرهنگ درونی پذیرفته خواهد شد. لذا باید مسئولان نظام، اعتقاد کامل به مبانی اسلامی و اخلاقی البته در عمل داشته باشند تا این مهم در جامعه فراگیر شود (کد مربوط ۱۲).

چهارم. حفظ نهادهایی که به صورت مردمی از انقلاب شکل گرفته‌اند

مردمی بودن نهادهای سیاسی، موجب افزایش کارایی و بهبود عملکرد آن‌ها خواهد شد. البته این قسمت را می‌توان ذیل امنیت اجتماعی هم بسط داد، اما از آنجا که هدف، سازمان‌دهی یک نهاد سیاسی است، باید ذیل امنیت سیاسی قرار گیرد. با برداشت از دیدگاه آیت‌الله مهدوی‌کنی، می‌توان این طور نتیجه گرفت که ایشان، معتقد بودند که امنیت سیاسی نهادها و ارگان‌های برآمده از انقلاب، در گرو مردمی بودن و اجتماعی بودن آن‌ها می‌باشد (کد مربوط ۱۵).

۴-۳. امنیت اجتماعی

جدول شماره (۶): مدارک مربوط به امنیت اجتماعی در سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی

ردیف	مدرک	منبع/صفحه	دلالت	کد
۱	در کمیته اگر تخلف در محدوده کوچکی اتفاق افتاده است، فرد را آگاه کنید و برایش یک مراحل تنبیهی پیش بینی کرده و بعد هم نظارتش را بیشتر کنید. اما اگر این آدم متخلف، فضا را آلوده و ناامن کند و	۱۴۴ C	لزوم نظارت بر تأمین‌کنندگان امنیت	۱۶

ردیف	مدرک	منبع / صفحه	دلالت	کد
	یک باوری را زیر سؤال ببرد، محترمانه، از کمیته حذف کنید.			
۲	ما حدود ۲۰ خط در کمیته داشتیم که شب و روز از جانب مردم، تماس و اخبار و اطلاعات می دادند و راهنمایی می گرفتند. ارتباط یک ارتباط کاملاً پیوسته‌ای بود و اصلاً تفکیکی وجود نداشت. راهنمایی می دادند و راهنمایی می گرفتند	۱۴۶	افزایش ارتباط میان مردم و تأمین‌کنندگان امنیت	۱۷
۳	انقلاب یک محافظ می خواهد که از جنس خودش باشد که امام با تیزی خاصی خودش این محافظ انقلاب از جنس انقلاب را با رسمیت بخشیدن به این اجماع امنیتی - انتظامی به نام کمیته، محقق کردند.	۷۹	نیروهای حافظ امنیت باید از جنس خود مردم باشند.	۱۸
۴	من تقاضا می کنم که مردم در کمک‌های اجتماعی، باید برای همیشه در صحنه امداد باقی بمانند.	۱۷۴	لزوم حضور مردم در صحنه کمک‌های اجتماعی	۱۹
۵	دولت به تنهایی، «نه می تواند» و «نه صحیح است» که در همه کارها دخالت کند... اگر بنا باشد همه کارها را دولت انجام دهد مردم دو چیز را از دست می دهند: یکی احساس مسئولیت و دیگر احساس شخصیت. مردمی که دیگر احساس شخصیت نمی کنند، قهراً احساس مسئولیت هم ندارند. پس تبدیل به یک جامعه نظاره‌گر و تماشاچی خواهند شد و جامعه تماشاچی، دولت را وادار می کند که خواه ناخواه منزوی شود و در اثر انزوا، یا شکست می خورد یا دچار دیکتاتوری و استبداد می شود.	۸۴	عدم دخالت دولت در همه امور جامعه	۲۰
			لزوم افزایش احساس مسئولیت و احساس شخصیت در مردم	۲۱
			لزوم جلوگیری از رواج بی تفاوتی نسبت به امور در جامعه	۲۲

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح‌شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی‌کنی در خصوص امنیت اجتماعی، چند مسئله را مهم می‌دانستند که عبارت‌اند از:

اول. نظارت بر تأمین‌کنندگان امنیت

ایشان معتقد بودند علاوه بر اینکه نیروهای انتظامی و نظامی باید تمام توان خود را جهت تأمین امنیت به کار گیرند، اهمیت نظارت بر سازمان‌های مربوطه و افراد مؤثر را نباید از یاد برد، چراکه این حوزه از اهمیت بالایی برخوردار است و یک لغزش کوچک، می‌تواند امنیت حیاتی بسیاری از انسان‌ها را به خطر بی‌اندازد (کد مربوط ۱۶).

دوم. افزایش ارتباط میان مردم و تأمین‌کنندگان امنیت

در این بخش آیت‌الله مهدوی‌کنی معتقدند، زمانی کارایی نهادهای امنیتی بیشتر می‌شود که ارتباط نزدیکی با جامعه داشته باشند. این ارتباط می‌تواند علاوه بر حوزه امنیتی، حوزه‌هایی مثل تربیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مردم را در پی داشته باشد. نتیجه این امر افزایش امنیت و نیز احساس امنیت در جامعه خواهد شد (کد مربوط ۱۷).

سوم. حضور مردم در صحنه امداد (کمک‌های اجتماعی)

یکی دیگر از جلوه‌های افزایش امنیت در اجتماع، زمانی رخ می‌دهد که مردم به نوعی از احساس مسئولیت و احساس شخصیت اجتماعی برخوردار باشند. اگر چنین شد مشارکت مردم در امور عام‌المنفعه افزایش می‌یابد. البته این مسئله نیازمند آن است تا دولت، بخشی از امور را در قسمت‌های مختلف به مردم بسپارد البته با نظارت دستگاه‌های نظارتی. نتیجه بارز این مسئله را می‌توان در حادثه زلزله کرمانشاه در سال ۱۳۹۶، مشاهده کرد، به طوری که با همگرایی مثال‌زدنی مردم شهرهای مختلف ایران، جهت امدادسانی به مردم شریف کرمانشاه، بسیاری از مشکلات آن‌ها برطرف شد به گونه‌ای که اگر این‌طور نبود، امکان بروز مشکلات امنیتی در حوزه‌های مختلف بسیار بالا بود (کد مربوط ۱۹).

۴-۴. امنیت فرهنگی

جدول شماره (۷): مدارک مربوط به امنیت فرهنگی در سیره آیت‌الله مهدوی کنی

ردیف	مدرک	منبع / صفحه	دلالت	کد
۱	یک انقلاب مکتبی، فرهنگ می‌خواهد؛ انقلاب بدون فرهنگ، غلط است و قالب انقلاب‌هایی که شکست خورده‌اند به خاطر این است که مکتب نداشته‌اند.	۱۱ B	هر انقلاب با فرهنگ معنا پیدا می‌کند.	۲۳
۲	روحانیت صنفی در برابر سایر اصناف نیست، بلکه مدافع حقوق اسلامی همه اصناف است.	۱۹ B	تعلق نداشتن روحانیت به صنف خاص.	۲۴
۳	فرهنگ قرآن و تربیت اسلامی این است که وجوه و نمونه‌های مثبت را برای مردم بگویید. چرا منفی‌ها برای مردم گفته می‌شود؟	۱۳۱ B	تأکید بر فرهنگ و تربیت اسلامی	۲۵
۴	در قرآن کریم حدود ۱۷ آیه درباره حجاب هست و لذا من امروز تقاضا می‌کنم که خانم‌های ما وقتی که از منزل بیرون می‌آیند به شکلی درست و با وقار بیرون بیایند.	۱۸۸ B	توصیه به ضرورت رعایت پوشش حجاب	۲۶
۵	در واقع جامعه الامام الصادق علیه السلام مجموعه‌ای از آن بود که در اساسنامه آن، کارهای نظیر برنامه‌های گسترده فرهنگی و ترویجی و تبلیغاتی، تأسیس رادیو، تلویزیون، اعزام مبلغین به خارج و پیش‌بینی شده بود.	۱۶۰ A	لزوم ایجاد بستر مناسب جهت گسترش فعالیت‌های فرهنگی	۲۷

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی کنی در خصوص امنیت فرهنگی، چند مسئله را محوری می‌دانستند که عبارت‌اند از:

اول. هر انقلاب با فرهنگ معنا پیدا می‌کند.

فرهنگ یک مسئله مبنایی در اندیشه آیت‌الله مهدوی‌کنی بوده است. ایشان در مصاحبه‌های اوایل پیروزی انقلاب اسلامی تأکید بسزایی بر فرهنگ داشتند به طوری که حتی در این خصوص آن‌قدر اهمیت قائل می‌شدند که معتقد بودند صدور انقلاب باید به صورت فرهنگی صورت گیرد نه به صورت سخت. اگر آگاهی‌بخشی به صورت صحیح انجام شود، فرهنگ امنیت‌ساز خواهد بود، اما اگر این آگاهی‌بخشی دچار تزلزل شود، نمی‌توان گفت که فرهنگ امنیت‌ساز باشد (کد مربوط ۲۳).

دوم. تعلق نداشتن روحانیت به صنف خاص.

اقشار مختلفی در پیروزی انقلاب اسلامی نقش داشته‌اند اما مهم‌ترین قشری که راهبری جریان انقلاب را در دست داشت، روحانیت بوده است. در همین خصوص آیت‌الله مهدوی‌کنی تأکید داشته‌اند که روحانیت نباید خود را محدود به قشر یا صنف خاصی کند بلکه در این خصوص باید جامعیت خود را حفظ نماید. این مسئله موجب می‌شود که هدایت فرهنگی جامعه به تأمین امنیت و تقویت آن منتهی شود؛ حال آنکه اگر روحانیت صنفی شود، امنیت عمومی به خطر می‌افتد (کد مربوط ۲۴).

سوم. تأکید بر فرهنگ و تربیت اسلامی

در راستای تأمین امنیت فرهنگی باید برنامه دستگاه‌های مربوطه طوری تنظیم شود که در آن، تأکید بر فرهنگ و تربیت اسلامی وجود داشته باشد. از این طریق است که می‌توان به مدیریت خواسته‌های جامعه در زمینه مسائل فرهنگی دست یافت. یکی از مهم‌ترین دستگاه‌ها در رابطه با این موضوع، رسانه ملی است. رسانه ملی باید در قدم اول شناخت دقیقی از جامعه داشته باشد تا بتواند برنامه‌هایی متناسب با علایق مردم البته در چارچوب اسلام ساخته و نهایتاً در حد امکان خود بتواند از امنیت فرهنگی انقلاب دفاع کند (کد مربوط ۲۵ و ۲۶).

۴-۵. امنیت اخلاقی

جدول شماره (۸): مدارک مربوط به امنیت اخلاقی در سیره آیت‌الله مهدوی کنی

ردیف	مدرک	منبع/صفحه	دلالت	کد
۱	امنیت باید بر پایه اخلاق و ایمان پایه‌گذاری شود و سرچشمه معنوی داشته باشد؛ امنیت باید از ایده و عقیده نشئت بگیرد و به غیر از این فایده‌ایی ندارد.	۱۴۳ B	باید مبنای امنیت، اخلاق و ایمان و عقیده باشد	۲۸
۲	اگر ما بخواهیم در سایر جهات امنیت داشته باشیم، باید امنیت اخلاقی را در جامعه ایجاد کنیم و آن را زیربنا قرار دهیم و الا اگر امنیت اخلاقی در جامعه نباشد هیچگاه امنیت نظامی، اقتصادی و قضایی موجود نخواهد شد.	۱۴۵ B	امنیت اخلاقی زیربنای ابعاد دیگر امنیت است	۲۹
۳	تا در یک شهر، در یک کشور، و در جامعه ملل امنیت اخلاقی پیدا نشود، مردم نمی‌توانند آرامش و اعتماد پیدا کنند که مال و جانشان، و اقتصاد و قدرت و مملکتشان محفوظ می‌ماند.	۱۴۵ B	آرامش و اعتماد نتیجه وجود امنیت اخلاقی	۳۰
۴	هیچگاه حاج آقا از مرز اخلاق و قانون رد نمی‌شدند. به همین دلیل هم با اینکه حاج آقا مسئول دستگاه امنیتی کشور بودند و بسیاری از موضوعات درگیری‌ها به دخالت کمیته منجر می‌شد و از طرف کمیته می‌رفتند و عوامل درگیری را دستگیر و یا از هم جدا می‌کردند، اما معمولاً حاج آقا را به عنوان آدمی که در برخورد هایشان تابع اصول و قواعدی هستند، پذیرفته بودند.	۱۸۹ A	لزوم مدیریت بر مبنای اخلاق، اصول و قواعد	۳۱

ردیف	مدرک	منبع / صفحه	دلالت	کد
۵	آنچه برای ما ارزش دارد این است که ما مسائل ایمان‌ساز و اعتقادساز و اخلاق اسلامی را در مجالس و در محافل‌مان روز به روز بیشتر کنیم ... ما باید به مسائل ایمانی و اخلاقی مردم و جامعه هم بپردازیم.	۲۲	لزوم گسترش و تبلیغ اخلاق در جامعه	۳۲
۶	سیاست‌مدار بدون تخلق به اخلاق اسلامی، سیاستمدار اسلام نیست و مسلمانی هم که تخلق به اخلاق رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله نداشته باشد نمی‌تواند مسلمان خوبی باشد.	۱۶۱	توصیه به همگان و به خصوص سیاستمداران برای تخلق به اخلاق الهی و اسلامی	۳۳

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح‌شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی کنی در خصوص امنیت اخلاقی، چند مسئله را مهم می‌دانستند که عبارت‌اند از: اول. باید مبنای امنیت، اخلاق، ایمان و عقیده باشد.

آیت‌الله مهدوی کنی ریشه و زیربنای ابعاد امنیت را امنیت اخلاقی می‌دانند. ایشان امنیتی را ثمربخش می‌دانند که نشئت‌گرفته از ایمان و عقیده باشد؛ به طوری که اگر چنین شود، امنیت اخلاقی شکل می‌گیرد. زمانی که امنیت اخلاقی وجود داشته باشد، در پی آن اعتماد و آرامش نیز به وجود می‌آید و نهایتاً جامعه به امنیت حقیقی دست پیدا خواهد کرد (کد مربوط ۲۸ و ۲۹).

دوم. لزوم مدیریت بر مبنای اخلاق، اصول و قواعد

هر گاه در میان مدیران و مسئولان کشور، اخلاق عملی از جایگاهی والا برخوردار باشد، دیده می‌شود که شیوه و نوع مدیریت بسیار متفاوت از افرادی است که ارزشی برای اخلاق در ساحت عمل قائل نیستند. بالطبع مدیریت بر مبنای اخلاق باعث جلوگیری از وقوع بسیاری از لغزش‌ها و اشتباهات می‌شود (کد مربوط ۳۱).

سوم. گسترش و تبلیغ اخلاق در جامعه

علاوه بر اینکه رفتار بر مبنای اصول اخلاقی در میان مدیران و مسئولان نهادهای شود، باید این مهم در میان مردم نیز جایگاه خود را پیدا کند و به گونه‌ای درونی‌سازی شود که یکایک افراد جامعه خود را ملزم به رفتار بر مبنای اصول اخلاقی بدانند. به عقیده نگارندگان، این مهم حاصل نخواهد شد، مگر اینکه مردم عملاً مشاهده کنند که سیاستمداران و نخبگان جامعه در این چارچوب حرکت می‌کنند. در چنین شرایطی مردم هم به پیروی از آنها تلاش می‌کنند که امورشان را در چارچوب اصول اخلاقی پیش ببرند (کد مربوط ۳۲ و ۳۳).

۴-۶. امنیت قضایی

جدول شماره (۹): مدارک مربوط به امنیت قضایی در سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی

ردیف	مدرک	منبع/صفحه	دلالت	کد
۱	در مسئله قضا و قضاوت باید مردم بدانند که قاضی و قوه قضائیه فقط حق را در نظر می‌گیرد و مسائل شخصی مطرح نیست؛ قوه قضائیه زیر بار قدرت‌ها نمی‌رود.	B ۱۴۳	لزوم تصمیم قاضی بر مبنای حق و حقیقت	۳۴
			استقلال قوه قضائیه	۳۵
۲	مفهوم استقلال قوه قضائیه به این معناست که تحت تأثیر نفوذها قرار نگیرد و آلاً مقام رهبری می‌تواند از قوه قضائیه هم سؤال کند.	B ۱۴۳	استقلال قوه قضائیه	۳۶
			اطاعت قوه قضائیه از فرامین رهبری	۳۷
۳	تقوای اول، تقوای پرهیز از حرام و حلال است که تعبیر «قانون‌مداری» به آن می‌شود همین است که انسان قانون را رعایت کند.	B ۲۰۴	قانون‌مداری یکی از مهمترین مراتب تقواست.	۳۸

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی‌کنی در خصوص امنیت قضایی، چند مسئله را مهم می‌دانستند که عبارت‌اند از:

اول. تصمیم‌گیری بر مبنای حق و حقیقت

قاضی در هنگام گرفتن تصمیم باید خود را در جایگاهی در نظر گیرد که از چیزی ترس و واهمه نداشته باشد و فقط قانون را در نظر بگیرد. نباید هیچگاه افکار حاکم بر جامعه بر آراء قضات تأثیری داشته باشد. باید دقت نمود که عدم مقبولیت کار دستگاه قضایی نزد جامعه زنگ خطری است برای دستگاه قضاء که نقص کار را دریافته و همچنان به عنوان محل امن اجرای عدالت واقعی و جایگاه پناه مردم باشد. پس باید به هر دو اصل استقلال قاضی و احترام به ندای مردم توجه نمود (کد مربوط ۳۴).

دوم. اهمیت استقلال قوه قضائیه

درخصوص اقامه دلیل برای استقلال دستگاه قضاء، می‌توان به مواردی همچون ماهیت خود دستگاه قضاء، صلاحیت رسیدگی به موارد خلاف قانون و دقت بر عملکردها اشاره کرد. همچنین در نظام‌های موجود در جامعه بین‌الملل دیده می‌شود که دولت‌ها در تلاش‌اند تا دستگاه قضایی در هر حالت، استقلال خود را حفظ نمایند، چراکه این امر یک امر حیاتی برای اجرای قانون در هر کشوری است. آیت‌الله مهدوی کنی نیز از همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی، بر اهمیت این مهم تأکید داشته و تلاش داشتند در سخنرانی‌های خود اهمیت استقلال دستگاه قضاء را گوشزد کنند (کد مربوط ۳۵).

سوم. قانون‌مداری به معنای یکی از مراتب تقوا در راستای ایجاد امنیت قضایی

تقوا در قضات از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است، چراکه در صورت عدم این مهم، بسیاری از احکام از مسیر صواب خود منحرف گشته و در جامعه بی قانونی و هرج و مرج بوجود خواهد آمد. پس قضات در راستای ایجاد امنیت قضایی باید به دو فاکتور مهم و حیاتی قانون و وجدان توجه داشته و صدور آراء خود را در این چارچوب قرار دهند. در این راستا هیچگاه نباید از انفصال از خدمت و یا تنزیل رتبه ترس و واهمه داشته باشند و صرفاً باید اجرای قانون مدنظرشان باشد. آیت‌الله مهدوی کنی تأکید داشتند حکم قاضی باید ناشی از قانون‌مداری و تقوا باشد. این در حالی است که ایشان هشدار می‌دهند که وقتی یک قاضی بر مبنای نفع شخصی حکمی داد، آن وقت امنیت قضایی به خطر افتاده لذا راهبرد ایشان در این خصوص برخورداری قضات از اخلاق عملی و تقوا می‌باشد (کد مربوط ۳۸).

۴-۷. امنیت اقتصادی

جدول شماره (۱۰): مدارک مربوط به امنیت اقتصادی در سیره آیت الله مهدوی کنی

ردیف	مدرک	منبع / صفحه	دلالت	کد
۱	امنیت اقتصادی یعنی هر فرد و هر سازمانی، دولتی یا غیردولتی، در سایه این امنیت، بداند وظیفه‌اش چیست، محدوده کار و اختیارات و آثار فعالیتش چقدر است، تکلیفش مشخص باشد، و بداند در محدودهایی که قانون برای او معین کرده می‌تواند کار کند.	۱۴۳ B	شفافیت وظایف در راستای امنیت اقتصادی	۳۹
۲	امروز ایران در تحریم اقتصادی به سر می‌برد و فعالان سیاسی و اقتصادی باید تلاش کنند که با همگرایی و همصدایی با دولت، کشور را از این وضعیت عبور دهند.	۱۵۰ B	لزوم همگرایی و اتحاد برای مقابله با تحریم‌ها	۴۰
۳	دولت و مجلس باید برای رسیدن به هدف تأمین معیشت عمومی مردم از نخبگان و کسانی که می‌توانند نظریات خوبی در اداره کشور داشته باشند کمک بگیرند... نباید در راه روی خود ببندند و بگویند فقط ما هستیم.	۱۵۳ B	بهره‌مندی از نخبگان در اداره کشور	۴۱
۴	من یک وقتی حساب کردم دیدم این مقدار گندمی که ما از خارج وارد می‌کنیم تقریباً همان مقداری است که ما نان را دور می‌ریزیم! حالا خودتان حساب کنید اگر هر خانواده‌ای فقط ۱۰۰ گرم نان را دور بریزد این ۱۰۰ گرم‌ها که دور ریخته می‌شوند چقدر می‌شوند و چقدر گندم می‌خواهد؟ که این‌ها را از خارج می‌آوریم.	۱۲۹ B	تأکید بر سبک زندگی اسلامی با مصرف صحیح	۴۲

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

با تأمل بر دلالت‌های مطرح‌شده در جدول بالا، می‌توان نتیجه گرفت که آیت‌الله مهدوی‌کنی در خصوص امنیت اقتصادی، چند مسئله را مهم می‌دانستند که عبارت‌اند از:

اول. شفافیت و امنیت اقتصادی

یکی از مؤلفه‌هایی که آیت‌الله مهدوی‌کنی روی آن تأکید زیادی داشتند لزوم شفافیت بود. شفافیت باعث می‌شود بسیاری از افرادی که قصد دور زدن قانون را دارند، احساس ناامنی کنند و هزینه اقدام خود را بالا دیده و از آن عمل صرف‌نظر کنند (کد مربوط ۳۹).

دوم. لزوم اتحاد برای مقابله با تحریم‌های خارجی و محتکران داخلی

مؤلفه اتحاد و همگرایی آن‌قدر مهم است که باعث پشت‌سر گذاشتن سخت‌ترین بحران‌ها می‌شود. از بیانات آیت‌الله مهدوی‌کنی چنین برداشت می‌شود که در زمان تحریم اقتصادی مهم‌ترین راهبرد، اتحاد مردم و مسئولین در برابر حملات اقتصادی دشمن است و اگر در جنگ اقتصادی، میان اقشار و جریانات مؤثر در کشور واگرایی و اختلاف وجود داشته باشد، نتایج زیان‌باری در پی خواهد داشت به طوری که شاید نتوان به آسانی آن را جبران کرد (کد مربوط ۴۰ و ۴۱).

سوم. سبک زندگی اسلامی

آیت‌الله مهدوی‌کنی معتقد بودند در راستای امنیت اقتصادی باید از سبک زندگی اسلامی بهره‌مند شد. در اسلام دو راهبرد مهم، یعنی مصرف صحیح و نیز فرهنگ قناعت باعث شکل‌گیری مقاومت اقتصادی در برابر فشارهای مختلف می‌شود. لذا با درک این مهم و پیاده‌سازی آن می‌توان با بسیاری از تهدیدات اقتصادی مقابله نمود (کد مربوط ۴۲).

نتیجه‌گیری

تحلیل دیدگاه‌های آیت‌الله مهدوی‌کنی، در بحث از امنیت حکایت از آن دارد که ایشان نسبت به ابعاد هفتگانه امنیت تفتن و حساسیت داشته‌اند؛ به گونه‌ای که در خصوص هر بعد قائل به مبنا قراردادن سیاست خاصی بوده و مدیریت آن را برای تأمین امنیت داخلی ضروری می‌دانسته‌اند. بررسی تحلیلی نویسندگان نشان می‌دهد که ایشان، با مبنا قرار دادن امنیت اخلاقی و سپس امنیت فرهنگی، معتقد بودند که این‌ها زیربنا و مبنا هستند و ابعاد دیگر باید بر روی این دو بعد استوار گردند. ایشان معتقد بودند، زمانی امنیت اخلاقی شکل می‌گیرد که ابتنای آن ایمان، تقوا و علم اخلاق باشد؛ اگر چنین شد، نتیجه آن رسیدن به

آرامش و اعتماد خواهد بود. در بعد امنیت نظامی، قدرتمندی جمهوری اسلامی همراه با قدرت اعتقادی بالا، از نکات مهم در اندیشه ایشان است به طوری که تأکید می‌کردند در صحنه نبرد باید با هوشیاری و دقت کامل، مراقب استفاده ابزاری از صلح طلبی توسط مستکبران برای پیروزی در جنگ باشیم و پذیرش صلح، باید به صورت شرافتمندانه باشد و نباید به گونه‌ای باشد که موجب تسلیم در برابر دشمن شود. ایشان اعتقاد داشتند که برای رسیدن به امنیت سیاسی باید شفافیت وجود داشته باشد تا مردم بتوانند به راحتی کارهای مسئولان نظام را رصد کنند. به طوری که لزوم سؤال کردن و انتقاد سازنده از مسئولین جهت جلوگیری از لغزش‌ها در آثار مربوط به ایشان به چشم می‌خورد. بیشترین فیش‌هایی که از آثار آیت‌الله مهدوی‌کنی جمع‌آوری شده، متعلق به امنیت اجتماعی است؛ از این مطلب می‌توان نتیجه گرفت که امنیت اجتماعی در نظر ایشان از گستره وسیعی برخوردار است. در این زمینه تأکید زیادی از لزوم ایجاد چارچوب نظارتی برای دستگاه‌ها گرفته تا اهمیت برافزایش تعامل میان جامعه و دستگاه‌های امنیتی به چشم می‌خورد چرا که با چنین راهبردی، بسیاری از مشکلات امنیتی، با کمک مردم به راحتی قابل حل خواهد شد. در حوزه امنیت اقتصادی، مؤلفه شفافیت فعالیت‌ها بسیار مورد توجه بوده است. راهبرد ایشان در کنترل امنیت اقتصادی عبارت است از: بهره‌مندی از نظرات و ایده‌های نخبگانی در مدیریت اقتصادی کشور، بهبود وضعیت معیشت مردم، گسترش فرهنگ قناعت و نیز جذب سرمایه. اما در ارتباط با امنیت قضایی، آیت‌الله مهدوی‌کنی معتقد بودند که ایجاد امنیت حقیقی را در سایه اجرای قوانین و قانون‌مداری که یکی از مراتب تقواست، میسر است و بر لزوم استقلال دستگاه‌های قضایی تأکید تمام داشتند.

نمودار شماره (۱): ابعاد امنیت از منظر آیت‌الله مهدوی کنی

(منبع: طراحی شده توسط نویسندگان)

کتابنامه

- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱). امنیت. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۵). *مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر و موحدیان، میلاد (۱۳۹۶). «ابعاد مفهومی مدارای سیاسی در جامعه اسلامی با تأکید بر سیره آیت‌الله مهدوی‌کنی»، *نشریه علمی دانش سیاسی*. ۱۳(۲۶)، ۵۸-۳۵.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری و همکاران (۱۳۹۴). *چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- جعفری هفتخوانی، نادر (۱۳۹۳). *سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی*. تهران: دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.
- حبیبیان، محمدحسن و صبوری، محمدحسن (۱۳۹۱). «جنگ نرم و امنیت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه امنیت پژوهی*. ۱۱(۴۰)، ۵۲-۳۱.
- خواجه سروی، غلامرضا (۱۳۸۴). *خاطرات آیت‌الله مهدوی‌کنی*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۴۱). *لغت‌نامه دهخدا*. تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- رضوانی، روح‌الله (۱۳۸۹). «تحلیل محتوا»، *فصلنامه پژوهش*. ۲(۱)، ۱۵۶-۱۳۷.
- عادل‌مهربان، مرضیه (۱۳۹۴). *مروری بر تحلیل محتوای کیفی و کاربرد آن در پژوهش*. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.
- فیضی‌چکاب، غلام‌نبی (۱۳۸۰). «امنیت قضایی و مفهوم آن»، *فصلنامه وکالت*. ۹(۲)، ۲۹-۲۸.
- کرپندورف، کلوس (۱۳۹۷). *تحلیل محتوا (هوشنگ نائینی، مترجم)*. تهران: نشر نی.
- کلاور، الیزابت (۱۳۸۱). «کالبدشکافی و چشم‌های خیره چند تمرین دراماتیک» (اختر اعتمادی، مترجم)، *مجله هنر و معماری نمایش*. ۵۷ و ۵۸، ۴۹-۴۲.
- ماندل، رابرت (۱۳۸۷). *چهره متغیر امنیت ملی*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۱). *اخلاق در قرآن*. قم: نشر مدرسه امام علی علیه‌السلام.
- ملکوتی‌نیا، علی (۱۳۹۳). «زنان و امنیت اخلاقی جامعه»، *فصلنامه مبلغان*. ۱۸۴(۱)، ۹۵-۸۱.
- نوبدینیا، منیژه (۱۳۸۲). «درآمدی بر امنیت اجتماعی»، *فصلنامه پژوهشکده مطالعات راهبردی*. ۱۹(۱)، ۷۶-۵۵.

- Baldwin, D. (1985). *Economic statecraft*, Princeton. NJ: Princeton university press.
- Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. Glencoe, Ill. Free press.
- Buzan, B.; Charles, J. and Richard L. (1993). *The logic of Anarchy: neorealism to structural realism*. New York: Colombia university press.
- Buzan, B. and Waever, Ole. (1997). "Slippery? Contradictory? Sociologically Untenable? The Copenhagen school replies", *review of international studies*. 23: pp. 241-50.
- Buzan, B.; weaver and wilde, I. (1998). *security: A new Framework for analysis*. Boulder, CU: Lynne Rienner, pp. 119-40.
- Sweeny, Bill (1996). "identity and security: buznan and the copenhagen school", *review of international studie*. 22: pp. 81-93.
- William, T. Odem (1993). *America Military Revolution*. Washington, DC: American University Press.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی